

Nederland:
minaretten in
overstroomd land

Roemenië:
een spookhuis

politiek oordeel over esthetiek, een aloude fout van het nationaal-socialisme. In ieder geval reageerde de Poolse regering niet woedend, wat Černý en zijn team wél hadden voorspeld.

Zelfspot

Kunst volgt politiek, of politiek volgt kunst, zoals de marxistische cultuurfilosoof Walter Benjamin onderkende. Entropa vervaagde de grens tussen beide. Het was in ieder geval een poging om Europese denkkaders te herschalen. Al leek het er in de ogen van de overige lidstaten even op dat Entropa het officiële Tsjechische beeld van de EU-landen was. Entropa (ver)werd tot een referentiepunt van maatschappelijke *hot issues* in Europa.

Kon Europa om zichzelf lachen? Ten dele. Het Vlaamse Dagblad *De Standaard* sprak van een 'gezellig sfeertje van scandalitis'. Tv-ploegen uit de 27 EU-landen interviewden elkaar ter plekke, en via *live* verbindingen werden de thuisblijvers gevraagd of ze zich gekrenkt voelden.

René Magrittes wijsheid 'Ceci n'est pas une pipe', lees: kunst is slechts een afbeelding van een veronderstelde werkelijkheid, vond in ieder geval geen weerklank bij de Bulgaarse autoriteiten. Kintera vond dat het onzichtbare subtiel zichtbaar werd gemaakt: 'De Bulgaren dachten dat we ze te kakken zetten, maar we refereerden alleen aan de opwekking van energie uit biogas, waarmee het land druk in de weer is'. Voor het hurktoiletland kwam op verzoek van Bulgarije een zwart schaamlapje te hangen. En spoedig daarna, begin mei 2009, brak Černý Entropa eigenhandig af. Het kunstwerk had eigenlijk in het raadsatrium moeten blijven hangen tot het einde van het Tsjechische voorzitterschap in juli 2009. Černý en zijn assistenten excuseerden zich zelfs officieel voor de misverstanden

Welke angst is reëler in Nederland: die voor water of voor de 'tsunami van islamisering'?

en Černý stortte de publieke gelden terug, *sans rancune*.

Misschien glimlachten Europese burgers meer dan zuinigjes. Zo zag volgens een Poolse televisiepoll 64% van het Poolse publiek de homovlagdragers als een vermakelijk accurate weergave van een conservatieve rooms-katholieke cultuur die sodomie verdringt. En als de burger lachte, was dat vast niet alleen om het kunstwerk maar ook om de manier waarop Europese bestuurders doorgaans op actuele maatschappelijke vraagstukken reageren. Dat gold vast ook bij de representatie van Nederland: een overstroomd land waar minaretten bovenuit torenen. Welke angst is reëler: die voor water of voor de 'tsunami van islamisering'? Černý hield de Europeaan een (lach)spiegel voor. •

Bronnen

- Czech Presidency of the Council of the EU/Černý, D. 2009. *Entropa. Europe, as seen by artists from the 27 Member States*. Geraadpleegd op: www.eu2009.cz
- Europäisches Parlament 2009. Entropa – große Provokation gleich große Kunst? *Kultur*, 12 februari 2009.
- Europees Parlement 2009. Gesprek met de vicepremier van Tsjechië, Alexandr Vondra. *Instellingen*, 12 februari 2009.
- Guineva, S. & G. Hershman 2009. EU artwork causes outcry ... and an unexpected denouement. *The Sofia Echo*, 14 januari 2009.
- Speeten, G. van der 2009. 'Entropa' bedolven onder excuses. *De Standaard*, 16 januari 2009.
- TVN 2009. *Wyniki Glosowania: Czy uważasz, że rzeźba dobrze oddaje stereotypy dotyczące Polski?* 1 februari 2009.

Entropa's kunstgeografie in een notendop

- België: half leeggegeten doos met bonbons
- Bulgarije: patroon van hurktoiletten
- Cyprus: doormidden gezaagd eiland
- Denemarken: bouwset van lego
- Duitsland: autosnelweg in de vorm van een hakenkruis
- Estland: hamer en sikkel als gereedschap
- Finland: houten vloer waarop een (ogenschijnlijk beschonken) man met geweer zich waant tussen roze tropendieren
- Frankrijk: spandoek met daarop 'staking'
- Griekenland: platgebrand bos
- Groot-Brittannië: 'Missing piece' (lege plek in linker bovenhoek)
- Hongarije: een Atomium van watermeloenen en worstvormige verbindingen
- Ierland: doedelzak
- Italië: voetballers die suggestieve handelingen uitvoeren met voetballen
- Letland: berggebied
- Litouwen: Manneken Pis-figuren die over hun oostelijke burens urineren
- Luxemburg: te koop aangeboden goudklomp
- Malta: dwergolifant onder een vergrootglas
- Nederland: minaretten die boven overstroomd land uitsteken
- Oostenrijk: grasveld met koeltorens
- Polen: priesters die op een aardappelveld in Iwo Jima-stijl de homovlag hijsen
- Portugal: tafelblad met stukken vlees die de voormalige koloniën Brazilië, Angola en Mozambique voorstellen
- Roemenië: spookhuis
- Slovenië: rots met inscriptie: 'de eerste toeristen kwamen hier in 1213'
- Slowakije: menselijk figuur verpakt in Hongaars tricolorerouw
- Spanje: in beton gestort land; in Baskenland ligt een betonmolen
- Tsjechië: Led-scherm met citaten van Václav Klaus
- Zweden: Ikea-bouwpakket

Gert-Jan Hospers & Carlie Geerdink

Radboud Universiteit, Universiteit Twente & Saxion Hogeschool

nederland in twaalf delen (3)

Naar buiten toe stralen Tukkers een en al saamhorigheid uit. Maar het moderne Twente is een vat vol tegenstellingen: tussen stad en land, tussen trend en traditie, tussen samenwerking en tegenwerking. Je kunt je erover verbazen, maar misschien vormen die spanningen juist wel het wezen van Twente.

Wie via de A1 Twente binnenrijdt, ziet op een viaduct met rode letters 'Wij zijn Twente' gekalkt. De graffiti is illustratief voor de saamhorigheid die de Tukkers naar buiten toe uitstralen. Ook FC Twente roept bij veel Nederlanders het beeld op van een sterke regionale identiteit. Binnen de streek gaat het er echter een stuk minder harmonieus aan toe. Zo brak een paar jaar geleden een heuse opstand uit in een Enschede's bejaardentehuis omdat de lokale cateraar ingeruild werd voor eentje uit Hengelo. Dat kon echt niet, aldus de bewoners, want 'de mensen in Hengelo eten toch heel anders?'. Ook Twentse bestuurders komen maar niet tot overeenstemming over de koers die de regio moet varen. Telkens loop je tegen dit soort puzzels aan als je probeert grip te

krijgen op het wezen van Twente. Misschien is het ook wel vergeefse moeite te blijven zoeken naar de ontbrekende puzzelstukjes om de regio te doorgronden. Sterker nog, juist die tegenstellingen zouden Twente wel eens zo bijzonder kunnen maken.

Stad en land

De eerste tegenstelling is die tussen stad en platteland. Van oudsher is Twente een landelijk gebied dat waarschijnlijk landelijk was gebleven als de industrialisatie niet had geleid tot urbanisatie. De beslissing van koninkoopman Willem I om in Twente 's lands textielnijverheid te vestigen is van cruciaal belang geweest. Zo'n honderd jaar geleden vormde Twente met het nabijgelegen Münsterland de tweede textielagglomeratie ter wereld

Dat Twentse bedrijven en kennisinstellingen met *hightech* onderzoek en vindingen aan de weg timmeren, blijft veelal buiten beeld. Al gehoord van de luchtzuiverende straatsteen, in ontwikkeling bij de Universiteit Twente?

een natuurlijke, bosrijke omgeving bent. Twente behoort daarnaast tot de veiligste gebieden van het land. De spanning tussen stad en ommeland steekt in Twente vaak de kop op en verklaart waarom de regionale bestuurders blijven steggelen over thema's die een van beide kunnen schaden. De slepende discussie over de toekomst van Vliegveld Twente (bedrijvigheid of natuur?) is daarvan een sprekend voorbeeld.

Trend en traditie

De tweede tegenstelling in Twente is die tussen trend en traditie. Deze uitersten vloeien voort uit de hiervoor genoemde spanning. Vernieuwing hoort bij de stad, terwijl het koesteren van het verleden een typisch platte-landsverschijnsel is. Dat Twente trends zet, nemen de politici in Den Haag ook steeds meer waar: de regio is aangemerkt als een Piek in de Delta die een grote bijdrage levert aan de innovatiekracht van ons land. Terecht, want de regionale bedrijven en kennisinstel-

lingen (de Universiteit Twente, Saxion Hogeschool en het ROC Twente) zijn broedplaatsen van vernieuwing. Weinig Nederlanders weten dat de surfplank, het kunstgras, opereren op afstand en schilderijenrestauratie met laser-technologie Twentse innovaties zijn. Vooral op het gebied van materialen, machines, bouw en medische technologie scoort Twente goed. Wel lijdt de regio aan het Intel Inside-syndroom: Twentse bedrijven maken veel snufjes (of het nu gaat om de technologie in de Airbus of de veer waarmee je een Senseo-koffiemachine openklikt), maar de regio heeft weinig consumentenproducten met een eigen gezicht. Ondanks al die innovatie is de economische structuur nog altijd traditioneel. Ruim een kwart (26%) van de Tukkers werkt in de industrie; dat is 7% meer dan het landelijk gemiddelde. Dit is terug te voeren op de textielnijverheid die de regio groot heeft gemaakt, al is deze sector na de crisis van de jaren zestig zo goed als verdwenen. Niet alleen economisch, maar ook in sociaal-cultureel

'Het Twentse ros'

Overal in Twente kom je hem tegen: het Twentse ros. Over de herkomst van het ros (officieel: 'een steigerend paard van wit met de staart omhoog tegen een rode achtergrond') is veel gespeculeerd. Zo wordt het paard wel in verband gebracht met de Saksen

die vanuit het naburige Duitsland hun invloed over Twente lieten gelden. De witte schimmel zou Sleipnir zijn, het paard van Wodan, en daarmee een symbool van macht. Inderdaad zien we het Saksische ros terug in de wapens van de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen (daar heeft het dier de staart omhoog). Het Twentse ros lijkt eerbiedwaardig en eeuwenoud, maar is in feite een reclamelogo uit het begin van de zoste eeuw, dat stond voor 'made in Twente'. Het was namelijk bierbrouwer Meilink die het fiere ros als handelsmerk introduceerde op de flessen van zijn Hengelosche Bierbrouwerij. Om zich van de concurrentie te onderscheiden gebruikten textielabrikanten als Van Heek en Stroink in de reclame eveneens het paard dat ze tijdens hun pleziertochtjes door Westfalen hadden leren kennen. In het voetspoor van de ondernemers namen voorvechters van de Twentse identiteit het ros over: een symbool voor regionale trots.

De Hengelosche Bierbrouwerij van Melik die het ros als handelsmerk gebruikte sloot in 1988, maar in 2007 zorgden een stel Twentse liefhebbers voor een tijdelijke comeback van het Hengelo Bier, uiteraard weer met het ros op het etiket.

opzicht is Twente nog vrij traditioneel. De streek koestert de dragers van haar identiteit, zoals de Nedersaksische taal, de vlag en het volkslied. Het Twentse ros (kader) duikt daarbij telkens op als symbool. Ook streekproducten, variërend van de klassieke metworst tot biologisch geproduceerde bessenslikeur, zijn in opmars – soms zelfs met eigen winkels, zoals Landerijk. Het succes van de regiosoap *Van Jonge Leu en Oale Groond* laat bovendien zien dat streektaal ook bij de jeugd leeft, al blijft het streekbewustzijn van veel jonge Twentenaren beperkt tot Grolsch, Herman Finkers en FC Twente.

Samenwerking en tegenwerking

De laatste tegenstelling in Twente is die tussen samenwerking en tegenwerking. Enerzijds zijn Tukkers netwerkers in hart en nieren, zo blijkt uit onderzoek dat in het kader van de European Values Studies is verricht. Nergens in West-Europa is het 'sociaal kapitaal' – de deelname van burgers aan lokale netwerken en de mate waarin mensen elkaar in algemene zin vertrouwen – zo hoog als in Twente. In de streek is maar liefst 89% van de bevolking lid van een sociaal-culturele vereniging (denk aan de plaatselijke voetbalclub, het lokale zangkoor en de regionale ondernemerssociëteit), terwijl dat in West-Europa gemiddeld 26% is. Verder zegt 65% van de Twentenaren vertrouwen te hebben in de medemens, wat een stuk hoger is dan het Europese gemiddelde van 35%. Dit gevoel van saamhorigheid gaat wellicht terug tot het 'noaberschap', de onbaatzuchtige burenhulp die de Twentse boerengemeenschappen in het verleden verbond. Anderzijds laat Twente op het vlak van saamhorigheid het tegendeel zien. De

bestuurlijke historie van de streek is een aaneenschakeling van tegenslagen, teleurstellingen en gemiste kansen. In zo'n vijftig jaar tijd hebben de Twentenaren een Stedenband, Gewest, Stedelijk Knooppunt, Dubbelstad, Dubbelstadplus, Twentestad, Netwerkstad en tot tweemaal toe zelfs een Provincie Twente aan zich voorbij zien trekken. De Regio Twente is al weer een aantal jaren een feit en vervult een belangrijke rol om bovenlokale projecten van de grond te trekken. Door de telkens terugkerende onenigheid en tegenwerking tussen de steden en plattelandsgemeenten blijft de Regio Twente echter een wankel constructie. Het borrelen bij de ondernemerskring is natuurlijk ook wat anders dan het nemen van besluiten over de toekomst van de regio.

Twente blijft verbazen

Als er in Twente weer eens heibel is over een onderwerp (zoals nu over Vliegveld Twente), gaat het vaak om een botsing tussen stad en land of trend en traditie. Wat hebben de plattelandsgemeenten bijvoorbeeld aan een regionaal Innovatieplatform? En waarom blijft elke gemeente in haar eigen bedrijfslocaties investeren, terwijl de regio inmiddels met een overschot aan industriegrond van zevenhonderd voetbalvelden kampt? Allemaal vraagstukken die je pas begrijpt als je Twentse tegenstellingen kent. Het is de vraag of ze ooit opgelost zullen worden. Misschien is het realistischer aan te nemen dat in het moderne Twente stad en land, trend en traditie en samenwerking en tegenwerking hand in hand gaan. Die tegenstellingen maken Twente authentiek – en ze zorgen ervoor dat de regio ook de Tukkers zelf blijft verbazen. •

Henk van Houtum
Radboud Universiteit
Nijmegen

column

Grijze scholen

In de gemeenteraadsverkiezingen was het een van de belangrijkste thema's: 'zwarte' en 'witte' scholen. De ene politicus drukte zich in het debat nog fiermer uit dan de andere in het zoeken naar manieren om 'zwarte' en 'witte' scholen te mengen en scholen 'grijzer' te maken. Deze potige kleurpolitiek verbaast bijna niet meer, maar is natuurlijk verre van vanzelfsprekend. Zo worden in de meeste gevallen met zwart vooral Turkse en Marokkaanse Nederlanders bedoeld. Nochtans zijn zij doorgaans helemaal niet zwart maar lichtbruin. En ook wit is een zeer merkwaardige aanduiding voor de huidskleur van mensen. Ronduit lachwekkend is het als gesproken wordt over grijs. Mensen worden niet grijs, hoe je ze ook wil mengen. Grijze haren bestaan (weet ik), maar grijze leerlingen, grijze scholen en grijze wijken?

Belangrijker nog is de bedenkelijke moraliteit van deze kleurpolitiek. Het staatspaternalisme en integratiediscours hebben ons blijkbaar zo stevig in de greep dat de overheid mensen is gaan onderscheiden naar huidskleur. Het maken van dit zwart-wit onderscheid gaat er impliciet van uit dat wit de norm is, dat het bestaan van zwart als aparte categorie onwenselijk is en dat assimilatie van zwart in wit nodig is.

Dat dit kleuronderscheid qua huidskleuren van mensen feitelijk onjuist maar vooral ook moreel onfris is, hebben sommige gemeenten inmiddels ook door. Daarom wordt steeds vaker eufemistisch gesproken over de

Ik wens de nieuwgekozen raadleden en wethouders van harte kleurenblindheid toe

noodzaak van menging van 'kansarme' kinderen, wat dan vooral gebaseerd wordt op het opleidingsniveau van de ouders. Scholen worden dan onderworpen aan een quotum voor 'kansarme' leerlingen. Je zult maar op je ouderlijke afkomst gequoteerd worden, kansarm worden

genoemd, of als ouders gezien worden als voortbrengers van kansarme kinderen. Nodeloos discriminerend. Daarbij komt dat het maar zeer de vraag is of het opleidingsniveau van de ouders wel een causaal verband vertoont met de kwaliteiten van het kind. Heel wat kinderen van ouders met een lage opleiding zijn behoorlijk slim, en omgekeerd.

Kortom, in toenemende mate lijkt in het Nederlandse schoolkeuzebeleid een kind te worden beoordeeld op zaken waar het zelf niets aan kan doen, namelijk zijn/haar huidskleur en het woonadres en de opleiding van de ouders. Anders gezegd, het uitgangspunt is dus een discriminatie op afkomst, iets wat zich maar moeilijk laat rijmen met artikel 1 van de grondwet waarin dat juist verboden wordt. We zijn er allen bij gebaat dat de overheid ervoor zorgt dat ieder kind dezelfde kansen krijgt en alle scholen goed zijn. Als de overheid mensen voorziet van maatschappelijke stempels als zwart of kansarm teneinde integratie te bewerkstelligen, bestendigt en institutionaliseert ze daarmee juist de hokjes en stempels. Ik wens de nieuwgekozen raadsleden en wethouders van harte kleurenblindheid toe. •